

FIGYELŐ

A Könyvtörténeti és Bibliográfiai Munkabizottság működése 1961—68: 1. A Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Osztálya keretében 1954 elején alakult meg a Könyvtártudományi Bizottság, KŐHALMI Béla Kossuth-díjas, kand. egy. tanár elnöklétével. Ez a bizottság 1961 elejéig működött, s részben ellátta a jelenlegi Munkabizottság gondozására bízott tudományterületek tudományszervezői, elvi irányítását is. A könyvtártudomány tudomány-jellege körül kialakult viták végül a bizottság megszüntetéséhez vezettek. Az Osztályvezetőség által az I. Osztályban képviselt tudományok szempontjából fontosnak ítélt tudományágak elvi és szervezési problémáit ekkor bízta az újonnan megalakított Munkabizottságra. Ennek elnöke továbbra is KŐHALMI Béla lett, titkára pedig MEZEY László, aki már 1957. áprilisa óta, a megszüntetett Könyvtártudományi Bizottság mellett, hasonló minőségben működött. Jelenleg is ők töltik be az elnöki és titkári tiszteket.

2. Az új Munkabizottság feladatkörét a könyvtörténet — hozzáértve az írás- és sajtó- és természetesen a könyvtártörténetet is — kutatási anyaga határozta meg. *Ez az anyag pedig azonos a legtágabban értelmezett filológia írásos és nyomtatott forrásanyagával.* Azzal a hagyatékkal, melyet az irodalomtörténész, a nyelvész, a folklorista és a zenetörténész forráskutatásai során megközelít, áttekint és kritikával felhasznál. A Munkabizottság tehát az ország nagy könyvtáraiban, esetleg levéltáraiban levő kéziratok, régi könyv- és sajtóanyag egészét érintő, elsődleges tudományos munkát kíséri figyelemmel, megállapítva az érdeklődés irányát, s ennek megfelelően szervezi meg a munkálatokat, vagy általában jelzi a kutatás főbb témáit.

3. A Munkabizottság a nagy könyvtárak kéziratári, ritkaság- és hírlaptári anyagával kapcsolatos problémákat *a kutató és feldolgozó tudományos munka* és nem a könyvtári technika és hivatali pragmatika szempontjai szerint kívánja vizsgálni. Az ún. könyvtártudománnyal tehát már ezért sem lehet kapcsolata. Másrészt viszont annál szorosabb kapcsolatba kerül a filológiai kutatás egészével, hiszen működésének lényegét teszi a nyelv- és irodalomtudományok, de még nem is kis részben a történettudomány kutatási anyagának lelőhelyszerű számbavétele, formai értékelése, katalogizáló és bibliográfiai feldolgozása, az anyag történeti alakulásának, írás-, nyomda-, könyvtár- illusztráció-történeti problémák tisztázása segítségével, bemutatása. — Röviden: *az anyagnak a tartalmi-filológiai vizsgálat részére mintegy előrendezése.* Hasonlít tehát ez a feladatkör ahhoz a kritikai-rendszerező szerephez, amit a történettudományban az ún. segéd- vagy alaptudományok nélkülözhetetlenül betöltenek.

4. Hogyan felelt meg a Munkabizottság az így körülírható feladatnak? Elődjétől, a Könyvtártudományi Bizottságtól tizennégy kutatási témát örökölt. Ezeknek nagyrésze különböző célú és fontosságú adatgyűjtés volt, csak egy-kettő volt konkrétebb jellegű, amennyiben valamely nagyobb kiadvány előkészítésére szolgált. Ilyen volt mindenképp előtt SZABÓ Károly *Régi Magyar Könyvtára* új kiadásának a századforduló óta napirenden

levő munkálata. Az igen szűkös lehetőségekkel számot vetve csak egy megoldás látszott reálisnak, ha bizonytalan eredményű anyaggyűjtések támogatása, monográfiák és szin-
tézisek szorgalmazása helyett, a Munkabizottság a maga sajátos területén megvalósítható
munkaeszközöket ad a társtudományok művelőinek kezébe. A kéziratosság, a régi könyvek
és a periodikák kutatói használatára így készültek el sorjában a budapesti Egyetemi
Könyvtár latin kódexének katalógusa (*Codices latini medii aevi Bibl. Univ. Budapestinen.*
MEZEY László); a *Catalogus incunabulorum quae in Hung. bibliothecis asservantur* (Orsz.
Ősnyomtatványkatalógus: SAJÓ Géza, SOLTÉSZ Zoltánné, CSAPODI Csaba, VÉRTESSY
Miklós); a retrospektív sajtórepertórium 1849-ig (BUSA Margit); főként pedig az RMK I.
és II. egybeolvasztásával készülő első kötete (1600-ig), a Régi Magyarországi Nyomtat-
ványok, *Res Literaria Hungariae Vetus* címen (BORSA Gedeon, HERVAY Ferenc, HOLL
Béla, KELECSÉNYI Ákos). A felsorolt munkák közül az első 1962-ben megjelent, az Ős-
nyomtatvány-katalógus és az RMNy pedig nyomdában van. Még ez évben nyomdába
kerülhet a *Sajtórepertórium*. Ugyanezt mondhatjuk a magyarországi középkori német
kéziratok katalógusáról (VIZKELETY András).

5. A Munkabizottság folyóirata a *Magyar Könyvszemle* 1961-től szintén szakított
a már-már kizárólagossá váló könyvtártudományi jelleggel. A nagymúltú, már nyolevan-
ötödik évfolyamában járó folyóiratunk nagy publikációs mozgékonyással szolgálja —
igen szűk terjedelmének korlátai között — a könyv-, írás-, sajtótörténet és az érintkező
tudománytörténeti és forrástörténeti kutatások eredményeinek közrebecsátását. Célját
sok nehézség között, maximális közlési fegyelemmel (cikket csak egy ív terjedelemig
publikál) igyekszik elérni.

6. Működési alapelveinek tisztázása után, a Munkabizottság a társtudományok
kutatási anyagában biztos tájékozódást nyújtó munkaeszközök sorát hozta létre, folyó-
iratát pedig igyekezett a vonatkozó kutatások eredményeinek illetékes és színvonalas
fórumává tenni. Itt természetesen *nem állhat meg*. Míg az elmúlt évek fent kifejtett cél-
jaira kellett a rendelkezésre álló erőket és figyelmet koncentrálni, nem gondolható
nagyobb monográfiák előkészítésére és megírására. Mégis elkészült két, ilyen jellegű,
nagyobb munka. MEZEY László *Deáksg és Európa* címen ismertette írásbeliségünknek,
írástudó rétegünknek irodalmi műveltségünk kezdeteiben vitt szerepét (27 ív); CSAPODI
Csaba, a Corvina-könyvtár állományát vizsgálva, lényegében a magyarországi humaniz-
mus könyv- és könyvtártörténeti alapjait mutatja be (30 ív). Folytatni kell azonban az
új „RMK” további kötetének és a Sajtórepertóriumnak munkálatait. Újjonnan munkába
kell venni — az ősnyomtatvány-katalógus logikus folytatásaként — a XVI. századi
teljes (nem csak magyar) nyomtatvány anyagának feltárását és katalógusának közzé-
tételét. (Könyvtáranként és a példányokat „egyediesítve”, azaz possessor- és más be-
jegyzési anyagokat — glosszák — pontosan regisztrálva.) Mindenképpen el kell érni a
Könyvszemle jelenleg lehetetlenül szerény terjedelmének (24 ív) növelését. Ezek a már
jelenleg világsan kirajzolódott, megvalósult, vagy megvalósítandó publikációs feladatok.

7. A megvalósítást az eltelt években a kedvezőtlen anyagi és személyi feltételek
igen megnehezítették. A Munkabizottság egész anyagi dotációját az RMK-munkálatok
részére biztosított 50 000 Ft tette ki. Ez most már önmagában még szűkösen sem lesz
elég. Külön kell gondoskodni a XVI. sz. katalógus szükségleteiről. Gondoskodni kell az
érintkező kutatások (pl. kötetstörténet) legalább szerény támogatásáról.

8. A nehézségek másik forrása a személyi feltételek elégtelensége. Nagy könyvtára-
ink (különösen az OSZK) személyi állományának növekedéséből a munkánkat közvetle-
nebbül érdeklő táruk nem, vagy alig részesednek. Ilyen körülmények között a belső tudomá-
nyos feldolgozás stagnál, vagy már szóba sem kerül. Pedig amennyire egyetemes tudomá-
nyos érdekű az állomány könyvtári feltárása, jó katalógusokkal a kutató számára
hozzáférhetőbbé tétele, annyira nem lehet ez csak akadémiai feladat. De baj van a kutatói

utánpótlással is. Fogyatékos ismereteket hoznak magukkal a középiskolából, különösen ami a régi irodalmat, a latint, művelődéstörténetet stb. illeti. Az egyetemi könyvtártudományi tanszék pedig jó közművelődési könyvtárosokat akar képezni; de ezzel még a tudományos könyvtárosképzés — esetleg „postgraduatus” formában — kielégítő módon nincs megoldva. A Munkabizottság e kérdésekkel ismételtlen foglalkozott, tárgyalásokat is folytatott, lényegesebb eredmény nélkül.

MEZEY LÁSZLÓ

A Magyarországi Könyvészet (1472—1920) hasonmás kiadása.¹ Világszerte alkalmazott és jó üzletnek bizonyult vállalkozássá lett a keresett, de kereskedelmi forgalomban már nem kapható könyvek és folyóiratok reprint formájában való újrakiadása. Nyugaton, de elsősorban az Amerikai Egyesült Államokban (európai terjesztésre Liechtensteinban is cégbejegyzéssel) a Johnson Reprint Company és a Kraus Reprint Limited, azonkívül több más nagyvállalat többévtizedes folyóiratok teljes anyagát, könyvek százeit jelenteti meg igen szép kivitelű reprintekben.

Nálunk a kisebb reprintkiadások mellett a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat vetette fel (sajnos megfelelő technikai bázis nélkül) annak a kiadásnak a tervét, melynek eredményeként az Országos Széchényi Könyvtár *Magyarországi Könyvészet. Hasonmás kiadások sorozata* címmel a retrospektív nemzeti bibliográfiák korábbi ciklusainak ma már hozzáférhetetlen kötetait fotomechanikus utánnymásban adja közre.

A sorozat külföldi terjesztésre készült; a Kultúra KV ennek megfelelően vállalkozott a hasonmás sorozat kiviteleztetésére és vállalta az azzal kapcsolatos költségeket, de ugyanakkor az Állami Könyvterjesztő Vállalat útján a hazai könyvtárak igényeit is biztosította.

A sorozatból eddig (1968 folyamán) SZTRIPSKY Hiadornak a SZABÓ Károly *Régi Magyar Könyvtára* I—II. kötetéhez készített pótlásai — DÉZSI Lajos kiadatlan kiegészítéseivel egybeszerkesztetten — és PETRIK 1712—1860-as ciklusának kötetei; (ez évben pedig) a további PETRIK kötetekből az 1901—1910-es, valamint a *Magyar Könyvészet* 1910—1920-as ciklusának kötetei jelentek meg. Közvetlen megjelenés előtt állanak az 1861—1885 és 1886—1900-as ciklusok kötetei. Ezzel — SZABÓ Károly *Régi Magyar Könyvtárának* kivételével — a nagy retrospektív összefoglalások hasonmás utánnymásai elkészülnek. E hasonmás kiadás közvetlenül kapcsolódik az Országos Széchényi Könyvtár bibliográfiai osztálya szerkesztésében most készülők 1921—1944-es és a már megjelent 1945—1960-as ciklusok retrospektív köteteihez.

Külön kell szólnunk a hasonmás kiadás sorozatának két olyan tagjáról, amely eltér a szokványos reprintektől.

Az egyik a SZTRIPSKY-kötet, mely a sorozatban *Pótlások és igazítások Stripszky Hiadortól Dézsi Lajos kiadatlan kiegészítéseivel* címmel elsőként jelent meg. SZTRIPSKY *Adalékainak* (1912-ben rosszminőségű papíron, ugyanolyan rossz sokszorosítási eljárással mindössze száz példányban készült) mostani utánnymása ugyanis lehetőséget adott arra, hogy DÉZSI Lajosnak a *Régi Magyar Könyvtár* első kötetéhez gyűjtött adalékai is (melyek kefelelyomatban a szegedi Egyetemi Könyvtárban őrzött kéziratok hagyatékában maradtak fenn) SZTRIPSKY kiegészítéseivel egybeszerkesztetten közreadásra kerüljenek. DÉZSI Lajosnak (az 1537—1667 közötti években megjelent magyar nyelvű nyomtatványról)

¹ Bibliographia Hungariae. Series editionum stereotyparum. Magyarországi Könyvészet. Hasonmás kiadások sorozata. 1472—1920. Közread. az Országos Széchényi Könyvtár. Bp. 1968—1969.